

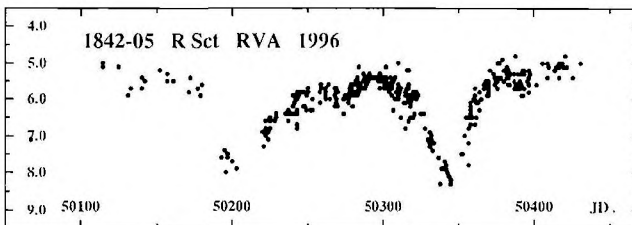

Változócsillagok

Változócsillag-észleléseink 1996-ban

Tavaly több tényező is oda vezetett, hogy az elmúlt évek folytonos növekedési tendenciája megfordult. Elsősorban a csapnivaló időjárás volt nagyon káros hatással az észlelések számára. Másodsorban — az észlelő egyéb elfoglaltságai miatt — végetérni látszik az utóbbi néhány év „Szentaskó-érája”. Aki figyelemmel kísérte 1993–1995 során az éves észlelési összefoglalókat, láthatta a felívelést, melyet világhírű megfigyelőnk, Szentaskó László aktív korszaka hozott a magyar amatőr változósba. Mizser Attila az 1994-es beszámolóban fel is hívta a figyelmet az esetleges *dél-afrikanizálódás* veszélyére (l. Danie Overbeek esetét, aki az évente kb. 20 000 észlelést végző dél-afrikai amatőrök megfigyeléseinek 90%-át végzi), ami végül is nem következett be. Mindezek mellett talán a változós népszerűsítése sem volt olyan hatékony, mint azt szeretnénk volna.

Akárhogya is történt, a számok egyértelműek: 1996-ban 88 amatortól 39 977 fénybecslést kaptunk 858 csillagról. A legeredményesebb megfigyelő ismét Gary Poyner, a Brit Csillagászati Társaság Változócsillag Szakcsoportjának vezetője lett, aki a maga közel 12 ezres adattömegével nyugodtan jellemezhető a „fantasztikus” jelzővel. Mindenképpen jelzésértékű, hogy ha eltekintünk megfigyeléseitől, akkor a maradék 28 ezer észlelés a '80-as évek középenek eredményeit sugallja, azaz nehezen lehetünk elégedettek a szakcsoport népszerűsítő/észlelő-megtartó munkájával. Gary Poynerrekurrens típusú észlelőnk, Fidirich Róbert követi 3906 adattal, végül pedig Szentaskó László ért még el dobogós helyezést, 3610 fénybecsléssel. Emellett további hét észlelő végzett 1000-nél több megfigyelést (John Toone, José Ripero, Papp Sándor, Kiss László, Sajtz András, Hadházi Csaba és Mizser Attila) — a mellékelt észlelőlista minden részletet tartalmaz. Szintén heten észleltek 365-nél többet — nekik is, a többieknek is köszönjük munkájukat és a továbbiakban is számítnak közreműködésükre.

Észlelő	Nk.	Észl./inner s.	Észlelő	Nk.	Észl./inner s.
Balogh István	Bli	732	Posztpisl Györgyi	Pzt	7
Bartha Lajos	Ibq	155	Poyner, Gary GB	Poy	11633/6243
Barát Éva	Brt	3	Puskás Ferenc	Psk	25
Becker Norbert	Bec	1	Reinhard, Peter A	Rep	295
Berente Béla	Ber	2	Ricza Róbert	Ric	297
Bója Nóra	Bja	6	Ripero, José E	Rip	1826/422
Cseri Gábor	Cri	23	Rätz, Kerstin D	Rek	30
Csukás Mátys RO	Ckm	473/1	Sajtz András	Stz	1334
Csák Balázs	Csk	555/16	Sánta Gábor	Snt	163
Csányi Janek	Cia	58	Sápi Csaba	Sac	143/1
Dobó László YU	Dll	1	Sárneckzy Krisztián	Sry	265/19
Dolp Katalin	Dka	52	Schlineider Norbert J.	Snj	1
Drucskó István	Dru	2	Schweitzer, Emile F	Sch	24
Erdei József, ifj.	Erd	263	Scurtu, Virgil V. RO	Scu	191
Édes Krisztián	Edk	29	Sebők Petra	Sea	25
Fekete János	Fkj	963	Simon Dóra	Sio	25
Fidrich Róbert	Fid	3906/385	Szabó Gyula	Sau	46
Fodor Attila	Foa	40	Szabó László	Ssl	1
Földesi Ferenc	Ffe	65	Szabó Róbert	Sbt	879/84
Hadházi Csaba	Hdh	1221	Szakál Péter	Sap	5
Halmi Gábor	Hag	194	Szalai Tamás	Sit	13
Havassy Dóra	Hvy	13	Szauer Ágoston	Szu	77
Henshaw, Colin GB	Hen	73	Szegedi László	Sed	544
Herceg Zsolt	Her	5	Szentaskó László	Sno	3610/2018
Hevesi Zoltán	Hev	288	Szentes Kinga	Ski	6
Horváth Géza CA	Hog	129	Sziikay Gábor	Szk	3
Keszhelyi Dániel	Kid	94	Szőke Ferenc	Szf	34
Kiss Hajnalka	Ksh	11	Tari Anna	Taa	1
Kiss László	Ksl	1594/20	Timár András	Tia	80
Kovács Attila	Koi	12	Toone, John GB	Too	3286/249
Krticka, Jiri CZ	Krt	38	Tordai Tamás	Tor	28
Kránicz Zoltán	Krz	62	Tóth D. Krisztián	Ttk	77/1
Magyarics Zoltán	Mag	18	Tóth Gábor	Ttb	12
Mckenna, Jerome	Mkj	40/5	Varga Róbert	Vro	9
Miklós Katalin	Mik	38	Vaskúti György	Vsk	4
Mizser Attila	Mzs	1016/11	Vincze Iván	Vii	14
Nagy Zoltán Antal	Nyz	46	Wieszt Krisztián	Wst	20
Németh L. Bence	Nlb	23	Windecker Szabolcs	Win	1
Osvald László	Osi	9	Zajác György	Zag	150
Osváth Péter	Osv	61	Zalezák Tamás	Zal	22
Papp Sándor	Pps	1606/60	Zágoni Balázs	Zgn	49
Pintér Szabina	Psz	6	Zákány Zalán	Zny	1
Piriti János	Pir	657	Zseli József	Zsl	3/2
Porhanda Zsolt	Pzs	133	Zseli Márta	Zsm	1

A változók típusonkénti észleltésénél (is) folytatódott a korábbi tendencia: immáron véglegesnek látszik az eruptív és kataklizmikus változók abszolút túlsúlyára, hiszen az össz-észlelés 57%-a az említett típusba tartozó csillagokról érkezett. Ez természetesen érthető is, mivel ezen változók a leglátványosabb és leggyorsabb változásokat mutatják, gyakran teljesen előrejelezhetetlen változásaik pedig meg is követelik a minél folyamatosabb nyomon követést. Az alábbi két táblázat a típusonkénti megoszlást, illetve a legnépszerűbb változókat tartalmazza.

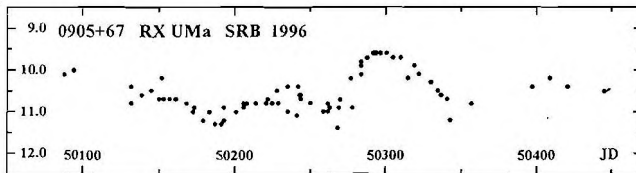
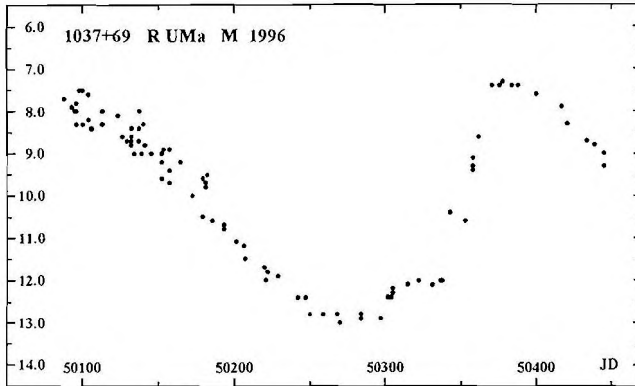
Típus	Csillag	Észlelés
Eruptív és kataklizmikus	251	22840
Orion-köd	11	37
Mira	372	6434
Félszabályos	176	8604
L és RV Tau	48	2062
Összesen	858	39977

A legnépszerűbb változócsillagok

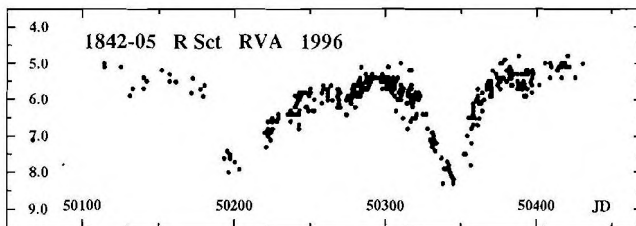
Csillag	Típus	Észl.	Csillag	Típus	Észl.
R CrB	RCB	769	U Del	SRB	261
SS Cyg	UGSS	612	Z UMa	SRB	260
N. Cas 1995	N	525	AG Peg	ZAND	257
T CrB	NR	514	AB Dra	UGZ	253
R Sct	RVA	402	X Her	SRB	249
CH Cyg	ZAND	383	AF Cyg	SRB	242
RX And	UGZ	365	V482 Cyg	RCB	238
AC Her	RVA	362	UV Per	UGSS	238
AG Dra	ZAND	325	TX Dra	SRB	230
g Her	SRB	321	SS Aur	UGSS	229
AY Lyr	UGSU	296	RU Peg	UG	227
SV Sge	RCB	295	CI Cyg	ZAND	226
X Per	GCAS	282	DO Dra	UG	216
AH Her	UGZ	281	V CVn	SRA	212
GK Per	NA	275	AH Dra	SRB	211
EU Del	SRB	272	RY UMa	SRB	210
EM Cyg	UGSS	271	AM Her	AM	206
W Cyg	SRB	270	Z UMi	RCB	205
Z Cam	ZC	267	TZ Per	UGZ	203
x Cyg	M	266			

Inner sanctum ($13^m,8$ -nál halványabb pozitív, illetve $14^m,0$ -nál halványabb negatív) észlelést 16 amatőrtől kaptunk, összesen 9535-t, ami jól mutatja a halvány változók helyét észlelési programunkban. Néhány látványosabb fénygörbével szeretnénk ízelítőt adni a változóság gyönyöreiből, amelyek az észlelőlista tanúbizonyosága szerint adott esetben sok ezer km-re lakó amatőröket is egységes módon tudnak kicsalogni a csillagos ég alá.

Nemzetközi elismertségünk (és elektronikus kommunikációs aktivitásunk) általánosan jó jelzője a Nemzetközi Csillagászati Unió (IAU) körlevelében, az IAU Circularban megjelent magyar észlelések. Tavaly azonban a nagy változós csöndnek, azaz rendkívüli események szegényes előfordulásának köszönhetően meglehetősen kevés megfigyelés tudott megjelenni a körlevelekben. Ezek a következők: IAUC 6426 (Fid, CH Cyg), 6397 (Sno, FG Sge), 6283 (Ksl, Fid, Nova Cas 1995). Emellett több hivatalos felkérés is érkezett profi csillagászoktól a számítógépes adatbankunkból származó adatokkal kapcsolatban. Több szakfolyóiratban megjelent publikáció támaszkodott részben szakcsoportunk adataira, mint pl. a V Boo részletes fénygörbe-analízise Szatmáry Károly és munkatársai eredményeként, amely az Astronomy and Astrophysics-ben jelent meg, vagy T. Kipper FG Sge-vizsgálatai az Information Bulletin on Variable Stars 4346-os számában.

Két találkozót tartottunk a változósának (is) szentelve, tavasszal Miskolcon, ősszel pedig Baján. Mindkettő erősen árulkodott a rendezvények iránti vágy átstrukturálódásáról, azaz ma már inkább az észlelőtáborok vonzanak nagy tömegeket, nem pedig a szűk szakmai összejövetelek. Itt szeretnénk felhívni utolsó kiáltás gyanánt a figyelmet idei őszi találkozónkra, amely november 15-én lesz Baján. A Tisztelt Olvasó remélhetőleg még éppen előtte meg fogja kapni az e sorokat is tartalmazó Meteort, így ezúton is felhívunk minden érdeklődőt a megjelenésre.

1996-ban az egyetlen nyomtatott változós fórum a Meteor változósillag rovata volt. Az észlelési összefoglalók, cikkek, hírek, érdekességek 64 oldalon jelentek meg,

ami a teljes terjedelem 11,1%-a. Ezek elkészítésében a következők vettek részt: Csányi Janek (fordítás), Kósa-Kiss Attila (cikk), Mizser Attila (cikk), Szentaskó László (fordítás), Tepliczky István (számítógépes adatfeldolgozás), Zákány Zalán (adatok számítógépesítése), Zsoldos Endre (cikk). Mindazonáltal természetesen az észlelők végezték a legnagyobb munkát, amely nélkül a fenti eredmények egyike sem születhetett volna meg. Köszönjük és bízunk a sikeres(ebb) folytatásban.

KISS LÁSZLÓ

A hónap változója: R Arietis

Ezúttal az Aries elsőként felfedezett változócsillagát, az R Ari-t ajánljuk észlelőink figyelmébe. Az átlagosnál rövidebb periódusú mira változók egyik legfényesebb példánya az R Ari, amely 186 naponként fényesedik fel kb. 8^m -ig (maximumfényessége — mint az a rövidperiódusú mirákra jellemző — igen stabil). Következő maximuma csak jövő februárban lesz várható, addig egy legalább 15 cm-es távcsővel végigkövethetjük elhalványulását, majd visszafényesedését. Az R Ari viszonylag könnyen felkereshető az α Ari-tól kb. 3 fokkal északkeletre található 21 Ari mellett. Összehasonlítható sorozata jól használható 20–25 cm-es távcsövek határfényességének megállapításához. Gyors fényváltozásának köszönhetően heti egy alkalommal nyugodtan megfigyelhetjük, és rendkívül hamar észre fogjuk venni változásait!

